

Editör: Doç. Dr. Gözde Çakır Kiasıf

Mimarlık

Alanında Uluslararası
Araştırmalar-VII

International Research in
the Field of Architecture

Editör: Doç. Dr. Gözde Çakır Kiasıf

Mimarlık

Alanında Uluslararası
Araştırmalar-VII

International Research in the Field
of Architecture

EĞİTİM
yayınevi

Mimarlık Alanında Uluslararası Araştırmalar–VII
(International Research in the Field of Architecture)

Editör: Doç. Dr. Gözde Çakır Kiasıf

Yayınevi Grubu Genel Başkanı: Yusuf Ziya Aydoğan (yza@egitimyayinevi.com)

Genel Yayın Yönetmeni: Yusuf Yavuz (yusufyavuz@egitimyayinevi.com)

Sayfa Tasarımı: Kübra Konca Nam

Kapak Tasarımı: Eğitim Yayınevi Grafik Birimi

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı

Yayıncı Sertifika No: 76780

ISBN: 978-625-385-414-0

1. Baskı, Ekim 2025

Baskı Cilt: Vadi Grafik Tasarım ve Reklamcılık Ltd. Şti.

İvedik Org. San.1420. Cad. No: 58/1 Yenimahalle/ANKARA

Matbaa Sertifika No: 47479

Kütüphane Kimlik Kartı

Mimarlık Alanında Uluslararası Araştırmalar–VII
(International Research in the Field of Architecture)

Editör: Doç. Dr. Gözde Çakır Kiasıf

VI+394 s., 160x240 mm

Kaynakça var, izin yok.

ISBN: 978-625-385-414-0

Copyright © Bu kitabın Türkiye'deki her türlü yayın hakkı Eğitim Yayınevi'ne aittir. Bütün hakları saklıdır. Kitabın tamamı veya bir kısmı 5846 sayılı yasanın hükümlerine göre kitabı yayımlayan firmanın ve yazarlarının önceden izni olmadan elektronik/mechanik yolla, fotokopi yoluyla ya da herhangi bir kayıt sistemi ile çoğaltılamaz, yayımlanamaz.

EĞİTİM
yayınevi

Yayınevi Türkiye Ofis: İstanbul: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Atakent mah.
Yasemen sok. No: 4/B, Ümraniye, İstanbul, Türkiye

Konya: Eğitim Yayınevi Tic. Ltd. Şti., Fevzi Çakmak Mah. 10721 Sok. B Blok,
No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
+90 332 351 92 85, +90 533 151 50 42
bilgi@egitimyayinevi.com

Yayınevi Amerika Ofis: New York: Egitim Publishing Group, Inc.
P.O. Box 768/Armonk, New York, 10504-0768, United States of America
americaoffice@egitimyayinevi.com

Lojistik ve Sevkiyat Merkezi: Kitapmatik Lojistik ve Sevkiyat Merkezi, Fevzi Çakmak Mah.
10721 Sok. B Blok, No: 16/B, Safakent, Karatay, Konya, Türkiye
sevkiyat@egitimyayinevi.com
E-Ticaret: 0553 950 50 37

Kitabevi Şubesi: Eğitim Kitabevi, Şükran mah. Rampalı 121, Meram, Konya, Türkiye
+90 332 499 90 00
bilgi@egitimkitabevi.com

İnternet Satış: www.kitapmatik.com.tr
bilgi@kitapmatik.com.tr
Kitabevi Hattı: 0501 651 92 85

EĞİTİM YAYINEVİ
GRUBU

EĞİTİM
yayınevi

SALON
yayınevi

Kitapmatik
yayınevi

kitapmatik
İnternet Satış

EĞİTİM
kitabevi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	V
1930’LAR İSTANBUL’UNDA ALMAN AKADEMİSYENLERİN GÖZÜNDEN BEYOĞLU’NDA SOSYAL YAŞAM	1
Sezin Dirihan	
BATI DİLLERİNDE HAZIRLANMIŞ TARİHİ HARİTALARA GÖRE SAFRANBOLU’NUN YOL AĞI VE ÇEVRESİNDEKİ HAN ÖRNEKLERİ	15
Emre Karataş	
BİZANS TİCARET BÖLGESİ’NİN OSMANLI İSTANBUL’UNDAKİ İZİ: MAHMUD PAŞA KÜLLİYESİ	45
Büşranur Güleç Demirel	
ÇAĞDAŞ CAMİ MİMARİSİNDE SELÇUKLU VE OSMANLI MOTİFLERİNİN KONUMLANDIRILMASI	61
Sezin Eryılmaz, İrfan Şefik Güzelyol	
ÇATIŞMA ORTAMINDA EĞİTİM: KIBRIS’IN II. DÜNYA SAVAŞI SONRASI OKUL BİNALARI	97
Sevil Aydınlık Başar, Hıfsiye Pulhan	
GELENEKSEL YÖNETİMDEN ÇEVİK YÖNETİME GEÇİŞ: KUHN’UN PARADİGMA KAYMASI ÇERÇEVESİNDE BİR DEĞERLENDİRME	117
Selen Çakmak Sezen	
HİTİT SARAY İNŞA GELENEĞİ: MALZEME, MEKANSAL KURGU VE RİTÜEL	133
Burcu Funda Ayberkin	
IASOS ANTİK KENTİ’NİN DOĞAL ÇEVREYLE İLİŞKİSİNİN LİMANLAR VE TOPOĞRAFYA BAĞLAMINDA İNCELENMESİ	151
Can Eribol	
KENT HAYATI VE SOSYAL ETKİLEŞİM BAĞLAMINDA ÜÇÜNCÜ YERLER: BRNO ÖRNEĞİ	169
Hasan Taştan	

**MÜŞTEREK MEKÂNIN DÖNÜŞÜMÜ: KURBAĞALIDERE VE HASANPAŞA
GAZHANESİ ÜZERİNE BİR OKUMA187**

Burak Çıkırıkçı, Fatma Ekin Girgin

**PRAG ESKİ KENT MEYDANI BAĞLAMINDA KAMUSAL MEKÂN KALİTESİNİN
ÖLÇÜLMESİ203**

Esen Seymen, Emel Ünver

SAĞLIK MİMARİSİNDE ZİMNİ BİLGİ: EPİSTEMOLOJİK BİR İNCELEME.....223

Nurcan Yıldızoğlu

**TARİHSEL SÜREÇ İÇİNDE DEĞİŞİM DÖNÜŞÜMÜN İRDELENMESİ:
ANAFARTALAR CADDESİ ÖRNEĞİ235**

Olca Türkan Yurdugüzel

**KENT LİMANLARINDA DÖNÜŞÜM: BEYRUT VE İSTANBUL HAYDARPAŞA
LİMANI.....259**

Safiye İrem Dizdar

**MEKÂNIN ANLATISAL KURULUŞU VE ALGISAL DENEYİMİ ÜZERİNE BİR
İNCELEME: ALICE'İN DÜŞÜŞÜ277**

F. Ekin Girgin, Burak Çıkırıkçı

TARİHİ ÇEVREDE ÇAĞDAŞ EK TASARIMINDA SAYDAMLIK OLGUSU293

Yeşim Kırımlıoğlu, Derya Elmalı Şen

BİNALARDA KULLANILAN ENERJİ ETKİN ÇÖZÜMLER.....319

Oktay Tekin

**REASSESSING THE SPATIAL OUTPUTS OF ADAPTIVE REUSE OF THE
KINDERGARTENS IN EUROPE347**

Gencay Çubuk

**ASSESSING URBAN HEAT ISLAND INTERACTIONS: THE CASE OF NECATİBEY
FACULTY OF EDUCATION.....365**

Mustafa Serhan Unluturk, Figen Altiner, Türkan Goksal Ozbalta

**INTEGRATING BUILDING INFORMATION MODELING (BIM) INTO
ARCHITECTURAL EDUCATION: A REVIEW OF CORE APPROACHES377**

Selen Öztürk Akbıyık, Semra Arslan Selçuk

ÖNSÖZ

Mimarlık disiplini, yalnızca yapıların tasarımı ve inşasıyla sınırlı olmayan, geçmişle günümüz arasında köprüler kuran, toplumsal dönüşümleri mekâna yansıtan ve kültürel sürekliliği biçimlendiren çok katmanlı bir alandır. Elinizdeki bu kitap, mimarlığın zamana, coğrafyaya ve topluma göre nasıl farklılaştığını; tarihsel belgelerden çağdaş tasarım pratiklerine, mekânsal analizlerden teknolojiyle şekillenen yeni yaklaşımlara kadar geniş bir yelpazede ele almaktadır.

Uluslararası düzeyde hazırlanmış bu çalışma, mimarlığın hem yerel hem de küresel dinamiklerle nasıl şekillendiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Antik dönem saray mimarisinden Osmanlı külliyelerine, savaş sonrası okul yapılarından çağdaş cami tasarımlarına, kent limanlarının dönüşümünden üçüncü mekân kavramına uzanan başlıklar, mimarlığın yalnızca bir meslek değil, aynı zamanda bir düşünce biçimi ve kültürel ifade aracı olduğunu göstermektedir.

Tarihsel katmanların günümüz mimarlığıyla nasıl diyalog kurduğuna dair incelemeler, kentsel çevreyle ilişkili yeni sorun alanlarını ve çözüm önerilerini tartışan yaklaşımlar ve teknolojinin eğitim ve tasarıma etkilerini ele alan bölümler; mimarlık disiplininin sürekli evrilen doğasını yansıtmaktadır. Bu bağlamda kitap, farklı dönem, kültür ve mekânlarda ortaya çıkan mimari pratiklerin yalnızca fiziksel çıktılar değil, aynı zamanda sosyo-kültürel anlatılar taşıdığını vurgulamaktadır.

Bu eser, mimarlık alanında çalışan akademisyenler, araştırmacılar ve öğrenciler için farklı bakış açıları sunarken, aynı zamanda disiplinin eleştirel düşünceyle nasıl derinleştirilebileceğini de ortaya koymaktadır. Katkı sunan yazarların özgün araştırmaları ve yorumları, mimarlığın yalnızca teknik değil, aynı zamanda tarihsel, toplumsal ve epistemolojik bir uğraş olduğunu bizlere bir kez daha hatırlatmaktadır.

Kitabın, mimarlık düşüncesine yeni katkılar sağlamasını ve farklı disiplinlerle kurduğu diyalog aracılığıyla yeni araştırma alanlarının kapısını aralamasını temenni ederim.

Editör

Doç.Dr. Gözde ÇAKIR KIASIF

Haliç Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü

gozdecakir@halic.edu.tr

1930'LAR İSTANBUL'UNDA ALMAN AKADEMİSYENLERİN GÖZÜNDEN BEYOĞLU'NDA SOSYAL YAŞAM

Sezin Dirihan*

1. Giriş

1930'lu yıllar, Türkiye Cumhuriyeti için kültürel ve akademik alanlarda köklü değişimlerin yaşandığı bir dönemdi. Cumhuriyet'in ilanından sonra devletin temel hedeflerinden biri, modernleşme sürecini hızlandırmak ve Batı ile eşdeğer bir bilimsel, kültürel ve sanatsal altyapı inşa etmektir. Bu amaç doğrultusunda üniversite reformu, dönemin en kapsamlı projelerinden biri olarak hayata geçirildi. Yeni üniversitelerin açılması, mevcut kurumların yeniden yapılandırılması ve çağdaş bir müfredatın uygulanması için yurtdışından akademisyenler davet edildi.

Söz konusu süreç, Avrupa'daki siyasi gelişmelerle doğrudan ilişkilidir. 1933 yılında Almanya'da Adolf Hitler'in iktidara gelmesiyle birlikte Yahudi kökenli, muhalif ya da rejime aykırı görüşlere sahip pek çok akademisyen görevlerinden uzaklaştırıldı. Üniversiteler, yeni ideolojiye uygun kadrolarla yeniden şekillendirildi. 1930'lardan itibaren İstanbul, bu göç hareketinin en önemli merkezlerinden biri haline geldi. Tıp, hukuk, iktisat, güzel sanatlar ve mimarlık gibi farklı disiplinlerde uzman akademisyenler, kısa veya uzun süreli sözleşmelerle Türkiye'ye geldiler. Çoğu aileleriyle birlikte yerleşerek; yeni bir ülkede, yeni bir dil ve kültür içinde mesleklerini sürdürmeye çalıştılar. Onların varlığı yalnızca üniversitelerin müfredatına değil, aynı zamanda İstanbul'un sosyal ve kültürel dokusuna da yansdı.

Bu akademisyenlerin gündelik hayatları, mesleklerinin yoğunluğuyla şekillense de kişisel notları, günlükleri ve anıları, onların İstanbul'da nasıl bir sosyal yaşam kurduklarına dair önemli ipuçları sunar. Günlüklerde çoğunlukla dersler, mesleki toplantılar, yazılan makaleler ve verilen konferanslar yer almakla birlikte, satır aralarında kişisel ilişkiler, ziyaretler, geziler ve dostluklara dair kayıtlar da bulunur. Bu kayıtların dikkat çekici bir kısmında, İstanbul'un sosyal hayatında merkezi bir konuma sahip olan Beyoğlu öne çıkar.

* Öğretim Görevlisi, Haliç Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, İç Mimarlık ve Çevre Tasarımı, İstanbul, sezindirihan@halic.edu.tr, ORCID: orcid.org/0000-0002-6934-996X

Beyoğlu, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e uzanan süreçte Batılı yaşam tarzının simgesi haline gelmişti. 19. yüzyılda elçiliklerin, levantenlerin ve azınlık topluluklarının semti olarak öne çıkan Beyoğlu, 20. yüzyıl başlarında Avrupa ile kurduğu güçlü bağlarla İstanbul'un modern yüzünü temsil etmeye devam etmiştir. Cumhuriyet'in ilanıyla gündelik yaşamdaki düzenlemeler, semtin Avrupai kimliğini daha da belirginleştirdi. Kahvehaneleri, pastaneleri, lokantaları, tiyatroları ve sinemalarıyla Beyoğlu, hem İstanbullular hem de yabancılar için önemli bir sosyal ve kültürel merkez olmuştur. Bu ortam, İstanbul'a gelen Alman Akademisyenlerin hem ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri hem de ülkelerindeki alışkanlıklara yakın bir sosyal çevre bulabilecekleri bir mekan olarak öne çıkmıştır.

Bu çalışma, 1930'lu yıllarda İstanbul'a gelen Alman Akademisyenlerin gözünden Beyoğlu'ndaki sosyal yaşamı ele almayı amaçlamaktadır. Bruno Taut, Philipp Schwartz, Fritz Neumark, Ernst Hirsch ve Ernst Reuter gibi akademisyenlerin anıları ve tanıklıkları, bu semtin onların gündelik yaşantısındaki yeri ve işlevini anlamak için temel kaynaklar olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın temel amacı, Alman Akademisyenlerin öznel tanıklıklarını birincil kaynak olarak kullanarak Beyoğlu'nun sosyal hayatını yeniden okumak ve bu semtin hem göçmenlik deneyiminde nasıl bir işlev gördüğünü hem de 1930'lar İstanbul'unun kozmopolit dokusunu nasıl şekillendirdiğini ortaya koymaktır. Böylece Beyoğlu, yalnızca tarihsel bir mekan olarak değil, göç, modernleşme ve kültürel etkileşim süreçlerini anlamak için analitik bir mercek işlevi görmektedir. Yöntem olarak, anı, günlük ve hatıratların sunduğu kişisel tanıklıklar dönemin gazete ve dergi arşivleriyle birlikte ele alınmıştır. Bu kaynaklar, göçmen akademisyenlerin bireysel deneyimlerini olduğu kadar dönemin kamusal temsil ve algılarını da yansıtmaktadır.

Belgesel-tarihsel analiz yaklaşımıyla, birincil kaynaklardan elde edilen öznel gözlemler ikincil literatürle karşılaştırılarak çözümlenmiştir. Bu bağlamda çalışmanın ilk bölümünde, İstanbul'daki Alman Akademisyenlerin göç deneyimleri ve mesleki sorumlulukları incelenecek; ardından bu çerçeveden Beyoğlu'nda şekillenen sosyal yaşam değerlendirilecektir.

2. İstanbul’daki Alman Akademisyenler: Göç, Meslek ve Sosyal Çevre

Göçmen akademisyenlerin İstanbul’daki yaşamlarına ilişkin en temel özellik, mesleki bağlılıkları ve üstlendikleri yoğun akademik sorumluluklar olmuştur. Günlüklerde ve mektuplarda sıkça vurgulandığı gibi, akademisyenler genellikle yoğun bir çalışma temposuna sahipti. Ders programlarının hazırlanması, öğrencilere çağdaş yöntemlerle eğitim verilmesi, ders kitaplarının yazılması ve fakültelerin yeniden yapılandırılması bu görevler arasında yer alıyordu. Çoğu zaman bu görevler, gündelik hayatlarında sosyal etkinliklere ayırabilecekleri zamanı sınırlıyordu. Bruno Taut’un günlüğünde tekrarladığı “çok çalışmak zorunda olma” ifadesi, aslında dönemin çoğu göçmen akademisyeni için ortak bir deneyimdi.¹

Mesleki sorumlulukların ağırlığı sosyal hayata katılımı azaltmış görünse de, tamamen ortadan kaldırmamıştı. Yoğun çalışma temposunun ardından, boş zamanlarda oluşturulan küçük sosyal çevreler, hem bireysel dayanışma hem de kültürel paylaşım açısından büyük önem taşıyordu. Bu bağlamda akademisyenlerin İstanbul’daki varlığı, yalnızca üniversitelerle sınırlı kalmayıp şehrin sosyal hayatına da belirli ölçüde yansımıştır.

Aynı semtlerde oturmayı tercih etmeleri, gündelik ilişkileri kolaylaştıran önemli bir unsurdur. anılarda ve günlüklerde düzenli olarak yapılan ev toplantılarından sıkça bahsedilmektedir. Bu toplantılar hem mesleki tartışmaların yapıldığı hem de dostane sohbetlerin gerçekleştiği ortamlardı. Ernst Hirsch’in aktardığına göre, akşamları birbirine yakın oturan akademisyenler sık sık çay veya yemek için bir araya geliyordu. Benzer şekilde, Fritz Neumark da düzenli ev buluşmalarında konferansların ardından müzik eşliğinde yapılan sohbetlere dikkat çeker. Bu tür sosyal etkinlikler, akademisyenler arasında dayanışmayı güçlendiren önemli mekanizmalar olarak işlev görüyordu (Hirsch, 2000; Neumark, 2008).

Mesleki zorluklar ve kültürel farklılıklarla başa çıkma sürecinde dayanışma, göçmenlerin en güçlü dayanağı haline gelmiştir. Bu dayanışma yalnızca işbirliği değil, duygusal bir sığınak işlevi de görmüştür. Çoğu, Almanya’dan ayrılırken ailelerini ve tanıdık çevrelerini geride bıraktığından; İstanbul’da yeniden kurulan bu küçük çevreler, göçmenlik deneyimini daha katlanılır hale getirmiştir. Philipp Schwartz, bu akademisyenlerin “bir kader birliği” içinde olduklarını vurgular (Schwartz, 2003).

¹ Bruno Taut, *İstanbul Günlüğü 10.11.1936 – 13.12.1938* (İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları, 2021)

Alman Akademisyenlerin anılarda dikkat çeken bir diğer unsur ise Boğaz kıyısındaki yaşamdır. Denize girmek, tekneyle adalara gitmek ya da yelken sporları yapmak, onların boş vakitlerini değerlendirdikleri etkinlikler arasındaydı. Boğaz kıyısında geçirilen zamanlar, yoğun mesleki hayatın stresinden uzaklaşma ve şehrin doğal güzelliklerinden faydalanmalarına olanak tanımıştır. ancak bu özel alan deneyimleri kadar, göçmen akademisyenlerin gündelik yaşamında kamusal mekanlar da belirleyici olmuştur. Bu bağlamda özellikle Beyoğlu, 1930’ların İstanbul’unda sosyal hayatın merkezi olarak öne çıkmaktadır.

3. Beyoğlu: 1930’larda Sosyal Yaşamın Merkezi

Akademisyenlerin ev toplantıları ve Boğaz kıyısındaki özel buluşmaları, onları yakın çevrelerde bir araya getirirken; İstanbul’un kamusal hayatında en çok öne çıkan semt Beyoğlu olmuştur. Kahvehaneleri, pastaneleri, lokantaları, otelleri ve kitabeveleriyle bu semt, göçmen akademisyenlerin yalnızca ihtiyaçlarını karşılayabilecekleri değil, aynı zamanda tanıdık bir Avrupalı atmosfer bulabildikleri bir mekan olarak öne çıkmıştır.

1930’larda Beyoğlu özellikle Alman Akademisyenler için bir ortak buluşma noktası haline gelmişti. Üniversiteye yakın bölgelerde ev tutmayı düşünen Hirsch’e, dostlarının önerisi Avrupalıların yoğunlaştığı Beyoğlu çevresi olmuştur. Neumark ise anılarında Beyoğlu’nu şu sözlerle tarif eder: “Bizler ara sıra İstanbul’dan şaka yollu ‘sır olmayan şehir’ ya da ‘dedikodular şehri’ diye söz ederdik. Çünkü geniş bir tanıdık çevresi bulunan eski Beyoğlu’ndaki İstiklal Caddesi’ne... uğrayan birinden gizli pek bir şey kalmazdı” (Neumark, F. *Boğaziçine Sığınanlar*, 219). Fransızca’nın yaygın kullanıldığı, konsoloslukların, hastanelerin ve seçkin ailelerin bulunduğu bu bölge, göçmenler için “uygun” bir yaşam alanı sayılmıştır (Bilen, 2019).

Beyoğlu’nda gündelik hayatın en görünür unsurlarından biri kahvehaneler ve pastanelerdi. Lebon, Nisuz, Petrograd, Viyana Kahvesi, Baylan, Eptalafos ve Elit, dönemin en bilinen mekanlarıydı (Şekil 1). Bu mekanlar, yalnızca yiyecek ve içecek sunulan yerler değil, aynı zamanda kültürel ve entelektüel buluşma alanlarıydı. Salah Birsal’ın Nisuz için yaptığı “Edebiyat Fakültesi” benzetmesi, kahvelerin işlevini açıklayıcı bir örnektir (Birsal, 2019). Günün farklı saatlerinde farklı gruplar bu mekanlara gelir, sabahları gazeteciler ve memurlar, öğleden sonraları sanatçılar ve öğrenciler, akşamları ise edebiyatçılar ve entelektüeller burada bir araya gelirdi (Şekil 2). Alman Akademisyenler açısından bu kahvehaneler, hem İstanbul’un kültürel hayatını

gözlemleme hem de yerel entelektüel çevreyle dolaylı temas kurma imkanı sunmuştur.

Şekil 1. Nisua (www.istiklalsenin.com)

Şekil 2. Elit Kahvesi (Yerasimos, 1992)

Lokantalar da kahvehaneler gibi Beyoğlu’nun sosyal yaşamında merkezi bir rol oynuyordu. Degüstasyon, Rejans ve Çardaş, dönemin seçkin mekanları arasında öne çıkmıştı. Degüstasyon, sanatçılar ve entelektüeller için bir buluşma noktasıydı; burada yalnızca yemek yenmez, aynı zamanda günün politik ve sanatsal meseleleri tartışılırdı. Scognamillo, Degüstasyon’u “Beyoğlu’nun bir numaralı İtalyan lokantası” olarak nitelerken; abidin Dino burayı “Türk sanatının bir çeşit beşiği” diye tanımlar: “Degüstasyon’da içmiş, tartışmış, kavga etmiş, barışmış, gülmüş, ağlamış, sayıklamış ünlü sanat ve siyaset adamlarının balmumundan heykelleri yapılsa, Degüstasyon’a imkan yok sığmazlar...” (Scognamillo, 2002; Pelvanoğlu, 2022).

‘Saraydan gelen zarafet’ anlamını taşıyan ismiyle konuklarına Rus mutfağı sunan Rejans ise Jak Deleon’a göre “Beyoğlu gibi nev’i şahsına münhasır bir efsane”dir. Bırakın gazetecileri, reklamcısından müteahhidine, öğretim üyesinden bürokratına kadar geniş bir müdavim kitlesi olan bu mekan, Rus göçmenlerin İstanbul’daki izlerini taşıyordu. Bir diğer seçkin mekan olan Çardaş ise Macar mutfağı ve müzikli geceleriyle tanınmıştı. Bu lokantaların ortak özelliği, yemek kültürüyle sınırlı kalmayan bir sosyal ortam sunmalarıydı. Alman Akademisyenler, Meslektaşlarıyla buluştuklarında ya da misafirlerini ağırladıklarında bu mekanları tercih ederek Beyoğlu’nun kozmopolit mutfağını deneyimlemişlerdir.

Bu lokantaların yanı sıra, Beyoğlu’nun otelleri de başta bürokratik konukların olmak üzere İstanbullu zenginlerin uğrak yerlerinden olmuştur. Modern tesisleri, Avrupa basınındaki görünürlükleri ve seçkin konuk profilleriyle bu oteller, İstanbul’un sosyal hayatının merkezi haline gelmişti. Pera Palas, Park Otel ve Tokatlıyan yalnızca konaklama değil, aynı zamanda konser, konferans, balo ve danslı çay gibi etkinliklere ev sahipliği yapan prestijli mekanlar arasında yer almıştır (Şekil 3).

Asri yaşamın bir gerekliliği olarak görülen dans, bu otellerin en dikkat çekici etkinlikleri arasında yer almaktaydı. Çarliston, fokstrot, tango ve vals gibi danslar bu otellerin programlarının vazgeçilmez unsurları olmuş; akşam çaylarına eşlik eden dans saatleri veya çeşitli müsabakalar düzenlenmiştir (Şekil 4). Özellikle Alman Konsolosluğu’na yakınlığı nedeniyle Park Otel, konsolosluk çalışanlarının da uğrak yeri idi. Nitekim akademisyenlerin anılarında da Park Otel sıkça gündelik buluşmaların adresi olarak geçer; Schwartz burada akşam sohbetlerinden, Hirsch tanışma yemeklerinden, Taut ise 1938’de Wagner ile yaptığı görüşmeden söz eder.² Dönem dönem tango gecelerinin düzenlendiği bu mekanı Gülersoy “dört dörtlük bir cennet mekanı” olarak tanımlar (2003, s.163). Natasha Khomiakova Deleon ise Tokatlıyan’daki dansingleri sıradan bulmaya başlayarak Pera Palas’ı tercih ettiklerini aktarır: “O muhteşem saray dekoru içinde Rus votkası içiyoruz ve orkestra vals eşliğinde dansa kalkıyoruz...” (Deleon, 1996, s.147) (Şekil 5).

² “Akşamları genellikle ana mekanları olan Park Otel’in terasında buluşup günün neşeli olaylarını anlattıkları bitmeyen sohbetlere dalyorlar...” (Schwartz, P. (2003). Kader Birliği, 66). “Hanz Kitzinger birkaç gün sonra onu, Bay ve Bayan Katz ile tanıştırdı. Onlarla, o günlerde binasının tepesinde dört köşesinde kartal figürlerinin bulunduğu Alman Başkonsolosluğu’nun hemen yanında bulunan Park Otel’in terasında, bir akşam yemeğinde buluştular” (Ernst Hirsch’in anıları; Bilen, H. (2019). Moda’nın Mülteci Alman Profesörleri, 36). Bruno Taut da 29 Temmuz 1938 yılındaki notlarında Wagner ile Park Otel’de buluştuğundan bahseder (Taut, B., 2021. İstanbul Günlüğü, s.133).

Şekil 3. Lüks otellerin programları (Cumhuriyet ve Tan Gazetesi arşivi)

Şekil 4. Tokatliyan Otel dans salonu, 1930 (Gülersoy, 2003)

Şekil 5. Pera Palas dans salonu ve gazete ilanları (Öztürk, 2010 ve Cumhuriyet ve Tan Gazetesi arşivi)

Beyoğlu'nun kimliğini belirleyen bir diğer unsur ise eğlence mekanlarıydı. Gardenbar, Turkuaz Bar ve Turan Bar sabaha kadar süren programlarıyla Avrupa kentlerini aratmayan bir atmosfer sunuyordu. Gardenbar'ın ilanlarında Paris ve Londra ile yapılan kıyaslamalar (akşam, 10 Kasım 1938), mekanın karakterini vurgulayan bir göstergedir. Gazeteci Fikret adıl, buranın daha çok Avrupalılar tarafından tercih edildiğini belirtirken; Neumark ise bu tür mekanları İstanbul'daki 'Avrupalı eğlence anlayışının uzantısı' olarak tanımlar (adıl, 2021; Neumark, 2008).

Gardenbar, sadece Beyoğlu'nun değil, İstanbul'un da en kozmopolit eğlence mekanlarından biriydi. Avrupa'dan gelen balet yıldızları ve caz orkestraları burada sahne alıyor, patlayan şampanyalar ve votkalar eşliğinde sabaha kadar süren eğlenceler düzenleniyordu. Gardenbar'ın caz sanatçılarından Gregor, burayı "zarif gece kuşlarının buluşma noktası" olarak tanımlamış, müşteri kitlesinin özenle seçildiğini ve sıradan kalabalıklara kapalı olduğunu vurgulamıştır (Akt. Akçura).

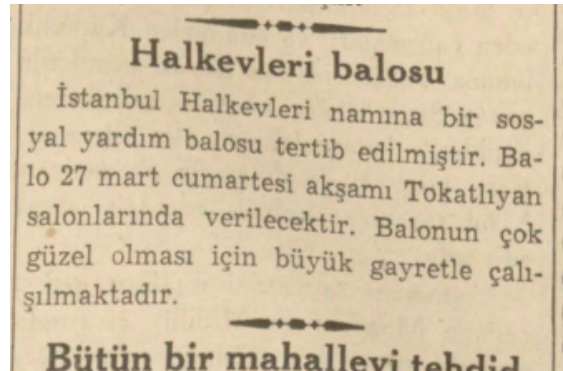
Turkuaz Bar ise farklı bir işlev üstlenmişti. Karlman Pasajı'ndaki geniş mekanı pastane, restoran ve gece kulübünü bir arada sunuyor; türlü balolar, revüler ve yılbaşı eğlenceleriyle dönemin bir diğer gözde mekanlarından olmuştu. 1936'da Cumhuriyet Gazetesi'nin Miss Türkiye Güzellik Yarışması'na ev sahipliği yapması, Turkuaz'ın sadece bir eğlence mekanı

değil, aynı zamanda modernleşme ve temsil alanı olarak da öne çıktığını gösterir (Cumhuriyet, 12 Ocak 1936) (Şekil 6). Burada sanat, edebiyat ve basın çevrelerinden pek çok isim bir araya gelmişti.

Bu mekanlarda düzenlenen yardım baloları, kulüp geceleri, dans ve güzellik müsabakaları, Beyoğlu'nun sosyal hayatındaki çeşitliliği ve zengin program akışını yansıtmaktaydı (Şekil 7). Bu ortam, Alman Akademisyenlerin de dikkatini çekmiş; bazıları doğrudan katıldıkları, bazıları ise anılarında aktardıkları tanıklıklar aracılığıyla, 1930'lar İstanbul'unun kozmopolit eğlence kültürünü kendi deneyimlerinin bir parçası olarak kaydetmişlerdir.

Şekil 6. Türkuaz'da düzenlenen güzellik yarışması (Cumhuriyet Gazetesi, 12 Ocak 1936).

Şekil 7. Lüks otellerde düzenlenen yardım baloları ve etkinlikler (Cumhuriyet ve Tan Gazetesi arşivi)

Sinema ve tiyatrolar, Beyoğlu'nun kültürel hayatının en canlı unsurlarından biriydi. Melek, Sümer, Saray, Lale, İpek, Ses, Elhamra ve ar sinemaları, 1930'larda şehrin en rağbet gören salonları arasındaydı. 1935

yılında yalnızca İstanbul’da 17 sinemada 322 yabancı filmin vizyona girmesi, bu etkinin boyutunu gösterir. Tiyatrolar da Avrupa’dan gelen toplulukların turneleriyle kültürel çeşitliliği artırmış, Duhani’nin ifadesiyle “pahalı bilet fiyatlarına rağmen salonları doldurmayı başarmıştır” (Duhani, 1990). Bu mekanlar, gündüzleri lokantalarda başlayan, akşamları bar ve eğlence yerlerinde devam eden canlı bir sosyal akışın parçasıydı.

Beyoğlu’nun sosyal hayatını tanımlayan unsurlardan biri de modaydı. Paris ve Londra’daki eğilimler, dönemin dergileri aracılığıyla yakından izleniyor; giyim-kuşam, saç ve süslenme alışkanlıklarını yönlendiriyordu. Bu durum özellikle semtin üst tabakasında belirginleşmiş, Gülersoy’un ifadesiyle ‘Parislileşme’ eğilimiyle kendini göstermiştir. Dönemin gazeteleri ise Beyoğlu’ndaki moda evleri, kuaförler ve Avrupa’dan gelen güzellik ürünlerinin çeşitliliğini sıklıkla vurgulayarak, semtin gündelik yaşamındaki Avrupalı kimliği pekiştirmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Mağaza ve moda ilanları (Cumhuriyet ve Tan Gazetesi arşivi)

Kitabevleri de Beyoğlu’nun kültürel dünyasının ayrılmaz parçalarıydı. Alfandari ailesinin işlettiği Karon Kitabevi, yalnızca kitap alışverişi yapılan bir dükkan değil, aynı zamanda entelektüel bir buluşma mekanıydı. Neumark’ın ifadesiyle “Alman profesörlerin buluşma noktası” olan Karon;

Taut, Hirsch, Schwartz ve Neumark gibi akademisyenlerin sıkça uğradığı bir yerdi. Bu mekan, göçmen akademisyenlerin hem kendi aralarındaki bağlarını pekiştirmelerini hem de İstanbul’un kültürel hayatıyla temas kurmalarını sağlamıştı.

Tüm bu tanıklıklar, Beyoğlu’nun 1930’lardaki canlılığı ve çeşitliliğine dair önemli ipuçları sunmaktadır. Kahvehaneler, lokantalar, oteller, eğlence mekanları, sinemalar, moda evleri ve kitabevleri semti İstanbul’un sosyal yaşamının merkezi haline getirmiştir. Alman Akademisyenler için Beyoğlu, yalnızca meslektaşlarıyla buluştukları bir alan değil, aynı zamanda İstanbul’un kozmopolit atmosferini deneyimledikleri ve sürgün yaşamlarını zenginleştirdikleri bir ortam olmuştur.

Sonuç

1930’lu yıllarda Türkiye’ye gelen Alman Akademisyenlerin hikayesi, yalnızca bir göç süreci değil, aynı zamanda modernleşme ve kültürel dönüşümün İstanbul’daki yansımalarını da ortaya koymaktadır. Üniversite reformu kapsamında Türkiye’ye davet edilen bu akademisyenler, yeni kurulan kurumlarda yoğun mesleki sorumluluklar üstlenirken, aynı zamanda gündelik yaşamlarını yabancı bir ülkede yeniden kurmak durumunda kalmışlardır. anıları ve günlükleri, onların sadece akademik faaliyetlerini değil, aynı zamanda sosyal çevrelerini, boş zaman pratiklerini ve şehirle kurdukları ilişkileri de görünür kılar. Bu belgelerden hareketle en açık biçimde görülen hususlardan biri, Beyoğlu’nun bu yaşamın odak noktalarından biri olduğudur.

Göçmen akademisyenler çoğu zaman kapalı bir çevre içinde yaşamışlardır. Schwartz’ın sözünü ettiği “kader birliği” ifadesi, bu içe dönük yapıyı ve dayanışma ihtiyacını özetler. Ev toplantıları, çay davetleri, küçük geziler ve meslektaşlarla yapılan buluşmalar, onların sosyal hayatlarının temelini oluşturmuştur. Ancak bu iç çevre, Beyoğlu gibi bir semtin sunduğu imkanlarla dışa açılmıştır. Pera Palas’ta akşam yemekleri, Park Otel’de danslı çaylar, Tokatlıyan’da düzenlenen kutlamalar ya da Karon Kitabevi’ndeki sohbetler, göçmen akademisyenlerin sosyal yaşamlarını renklendiren ve sürgün deneyimlerini çeşitlendiren unsurlar olmuştur. Beyoğlu, bu yönüyle yalnızca bir semt değil, göçmenlik deneyiminin en görünür sahnelerinden biri olarak işlev görmüştür.

Beyoğlu’nun kozmopolit yapısı, Alman Akademisyenler için hem bir güvenli alan hem de modernleşen Türkiye’nin sembolik yüzlerinden biri olmuştur. Dil, kültür ve toplumsal alışkanlık farklılıkları nedeniyle

İstanbul'un yerel yaşamına doğrudan katılmakta zorlanan bu akademisyenler, Beyoğlu'nda tanıdık bir Avrupalı atmosfer bulmuşlardır. Kahveler, pastaneler, lokantalar ve oteller, Batı Avrupa şehirlerindeki benzer bir ortam sunuyor; bu mekanlar, yabancı akademisyenlerin gündelik hayatlarını daha yaşanılır kılıyordu. Özellikle Karon Kitabevi gibi mekanlar, onların yalnızca sosyal ihtiyaçlarını karşılamalarını değil, aynı zamanda kültürel alışverişte bulunmalarını da mümkün kılmıştır. Bu nedenle Beyoğlu, göçmen akademisyenler için bir tür köprü işlevi görmüş; hem kendi iç çevrelerini korumalarına hem de İstanbul'un kozmopolit dokusuna sınırlı da olsa katılmalarına aracılık etmiştir.

Bununla birlikte, anılar ve gözlemler bu çevrenin tam anlamıyla kente entegre olamadığını da göstermektedir. Çoğu akademisyen, mesleki yükümlülükler ve dil bariyerleri nedeniyle yerel kültürle derin bağlar kuramamış, İstanbul'daki yaşamlarını büyük ölçüde kendi meslektaş çevreleri içinde sürdürmüştür. Dolayısıyla Beyoğlu, hem entegrasyonun sınırlılıklarını hem de kozmopolit temasın imkanlarını aynı anda görünür kılan bir mekan olarak değerlendirilebilir.

Sonuç olarak, 1930'larda İstanbul'a gelen Alman Akademisyenlerin gözünden Beyoğlu, hem sosyal bir mekan hem de kültürel bir sahne olarak önem taşımaktadır. Bu makale, Beyoğlu'nun sosyal tarihine yalnızca mekanların betimlenmesi yoluyla değil, aynı zamanda göçmenlik deneyimiyle kesişen çok katmanlı kimliğini ortaya koyarak katkı sunmaktadır. Alman Akademisyenlerin tanıklıkları üzerinden 1930'ların Beyoğlu'suna bakmak, yalnızca bir semtin sosyal hayatını değil, aynı zamanda göç, modernleşme ve kültürel etkileşim süreçlerini de anlamaya imkan tanır. Nitekim Beyoğlu'nun bu dönemdeki rolü, literatürde sıklıkla modernleşmenin görünür yüzü ya da 'vitrini' olarak tanımlanmıştır; bu çalışma da, söz konusu tartışmayı göçmen akademisyenlerin bireysel deneyimleri üzerinden okuyarak farklı bir bakış açısı geliştirmektedir.

Kaynaklar

- Adil, F. (2021). *Avare gençlik ve Gardenbar geceleri*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Adil, F. (2021). *Intermezzo (Bohem hayat)*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Akçura, H. (2018). *İstanbul'un plajlarında yaşam: İstanbul'da deniz sefası*. İstanbul: Pera Müzesi Yayınları.
- Akıncı, T. (2019). *Cumhuriyet'te Beyoğlu (1923–2003)*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Altar, C. M. (2019). *Sanatın ışığında 78 yıl – atatürk'ün önderliğinde Türkiye'nin çağdaş sanat mücadelesi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Akşam Gazetesi Arşivi. (1930–1940). İstanbul: Milli Kütüphane.
- Anar, T. (2011). *Yeni Türk edebiyatında edebiyat mahfilleri* (Doktora tezi). İstanbul.
- Arik, B. F. (2006). *Erken Cumhuriyet Dönemi'nde G.S.A. ve İ.T.Ü. Mimarlık Bölümleri'nde yabancı mimarlar*. İstanbul: İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Arkitekt Dergisi. (1937–1939). İstanbul.
- Aslanoğlu, İ. (1982). *1936–38 yılları Türkiye'sinde eğitici ve mimar olarak Bruno Taut*. İstanbul: Berlin Güzel Sanatlar Akademisi ve Alman Kültür Derneği Yayınları.
- Bali, R. (t.y.). Mazide kalmış üç kitabe. http://www.rifatbali.com/images/stories/dokumanlar/mazide_kalmis_uc_kitabevi.pdf (E.T.: 10.09.2023).
- Batur, A. (1998). Katafalk: Ölümün dramı/duygusal ve zarif. İçinde *Atatürk için düşünmek: İki mimar Bruno Taut ve Emin Onat* (ss. xx–xx). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Beyoğlu Gazetesi Arşivi. (1930–1940). İstanbul: Milli Kütüphane.
- Bilen, H. (2019). *Moda'nın mülteci Alman profesörleri*. İstanbul: Kadıköy Belediyesi Kültür Yayınları.
- Birsel, S. (2019). *Ah Beyoğlu vah Beyoğlu*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Cumhuriyet Gazetesi Arşivi. (1930–1940). İstanbul: Cumhuriyet Vakfı.
- Çam, A. (2020). Beyoğlu sinemalarının dönüşümü ve Sait Faik Abasıyanık hikayelerinde sinema. *Ankara Üniversitesi İLEF Dergisi*.
- Çam, H. (2012). *İki dünya savaşı arasında Türkiye'ye Alman göçü* (Doktora tezi). İstanbul.
- Cimilli, V. (2021). *Hannelotte İstanbul'da bir Alman kızı*. İstanbul: Ege Yayınları.
- Çiçek, D. & Kozak, N. (2022). İstanbul Park Otel (1930–1979). *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 33(2), 19–29.
- Deleon, J. (1993). *Pera hatıratı*. İstanbul: Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın.
- Deleon, J. (1996). *Beyoğlu'nda Beyaz Ruslar*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Demir, A. (2008). *Güzel Sanatlar Akademisi'ndeki yabancı hocalar*. İstanbul: Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi.
- Duhani, S. (1990). *Beyoğlu'nun Adı Pera iken*. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları.
- Egli, E. A. (2017). *Genç Türkiye inşa edilirken Atatürk'ün mimarının anıları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Eminoğlu, M. (Ed.). (2000). *Bir Beyoğlu fotoromanı*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Erdem, Ü. B. & Hanılçe, M. (2019). Mıgırdıç Tokatlıyan, Tokatlıyan Otelleri, Gazinosu ve Lokantası – Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi belgelerine göre. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(1), 1367–1390.
- Ergut, A. E. & Zelef, H. (2010). Erken Cumhuriyet döneminde yerli mimarlar ve yabancı rakipleri. *Tol Dergisi*, 8, 70–75.
- Freely, B. & Freely, J. (2014). *Galata, Pera, Beyoğlu: Bir biyografi* (Y. Türedi, Çev.). Ankara: Yapı Kredi Yayınları.
- Gökşen, E. (2019). *Erken Cumhuriyet dönemi Türk romanında eğlence hayatına iktidar odaklı bir bakış* (Doktora tezi). Ankara.
- Gülersoy, Ç. (2003). *Beyoğlu'nda gezerken*. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı Yayınları.
- Haymatloz – Özgürlüğe Giden Yol. (2007). İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş.
- Hirsch, E. E. (2000). *Anılarım*. İstanbul: TÜBİTAK Yayınları.
- Kabagöz, M. C. (2016). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e eğlenirken modernleşen İstanbul: mekanlar, insanlar, tepkiler* (Yüksek lisans tezi). Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Kendirci, M. (2019). *Cumhuriyet ve eğlence politikası 1923–1938* (Doktora tezi). Ankara.
- Kortan, E. (2006). *Kaybolan İstanbul’um: Bir mimarın anıları (1947–1957)*. İstanbul: Boyut Yayın Grubu.
- Möckelmann, R. (2006). *İkinci vatan Türkiye: Ernst Reuter’in ankara yılları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Neumark, F. (2008). *Boğaziçi’ne sığınanlar: Türkiye’ye iltica eden Alman bilim, siyaset ve sanat adamları 1933–1953*. İstanbul: Kopernik Kitap.
- Nicolai, B. (1998). Bruno Taut’un akademi reformu ve Türkiye için yeni bir mimariye uzanan yolu. *İçinde Atatürk için düşünmek: İki mimar Bruno Taut ve Emin Onat*. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Önen, S. (2018). Toplumsal tarih çerçevesinde İstanbul’daki modernleşme ve eğlence hayatı. *Galatasaray Üniversitesi İletişim Dergisi*, 29, 301–305.
- Özel, M. K. (2011). Hocalar hocalarını anlatıyor. *Tasarım + Kuram Dergisi*, 20(2), 79–93.
- Özer, A. (1998). Mimar Bruno Taut. *Kıyı Dergisi*, 147, 13–20.
- Özer, B. (1975). Bruno Taut: Kişiliği ve Boğaziçi’ndeki bir evi üzerine. *Yapı Dergisi*, 13, 37–48.
- Öztürk, K. (2010). *Pera Palas: Beyoğlu’nun Batılılaşma hikayesi*. İstanbul: İBB Yayınları.
- Pelvanoğlu, B. (2021). *Bir üretim mekanı olarak: Beyoğlu düşerse*. İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Pekman, Y. (2011). *Geçmişten günümüze İstanbul tiyatroları II. Cilt: Beyoğlu, Şişli, Beşiktaş çevresi*. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Reflector Dergisi. (1937–1938). İstanbul.
- Schwartz, P. (2003). *Kader birliği*. İstanbul: Belge Yayınları.
- Scognamillo, G. (2002). *Bir Levantenin Beyoğlu Anıları*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Somel, S. A. (t.y.). Almanlar Dersaadet’te: 1870–1918 devresi İstanbul’unda Almanlarla Osmanlıların kültürel ve toplumsal buluşma deneyimi. Sabancı Üniversitesi. <https://manifold.press/index/gokhan-akcura> (E.T.: 11.09.2023).
- Tan Gazetesi Arşivi. (1930–1940). İstanbul: Milli Kütüphane.
- Taut, B. (2021). *Mimarlık öğretisi*. İstanbul: Arketon Yayınları.
- Taut, B. (2021). *İstanbul günlüğü 10.11.1936–13.12.1938*. İstanbul: Kırmızı Kedi Yayınları.
- Toprak, Z. (2019). *Türkiye’de yeni hayat: İnkılap ve travma 1908–1928*. İstanbul: Doğan Kitap.
- Turan, Ç., Güzel, S. Ö. & Baş, M. (2016). Beyoğlu’nun yitirilen değeri üzerine kurum tarihi çalışması: Tokatlıyan Otel. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(34), 400–418.
- Vakit Gazetesi Arşivi. (1930–1940). İstanbul: Milli Kütüphane.
- Yakartepe, E. Ç. & Binan, C. (2011). İstanbul’un modernleşme dönemi otelleri (1840–1914). *Megaron Dergisi*, 6(2), 79–94.
- Yenal, E. & Özkan, S. (2014). *Sedad Eldem ile söyleşiler*. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Yeni Adam Dergisi. (1930’lar). İstanbul.
- Yerasimos, M. (1992). *Beyoğlu 1930: Selahattin Giz’in fotoğraflarıyla*. İstanbul: Galeri Alfa.
- Zat, V. (2005). *Eski İstanbul otelleri*. İstanbul: Bilge Karınca.
- Fotoğraflarla Beyoğlu’nun 150 yıllık öyküsü 1857–2007. (2008). İstanbul: İKSV.